

UČITELJSKI TOVARŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega meseca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj V.

V Ljubljani 1. decembra 1865.

List 23.

„TOVARŠ“

dokonča s tem mescem pot svojega petega tečaja, in misli v novem letu 1866 pričeti šesti tečaj, ter hoče novo oživiljen zopet hoditi po svetu. — Lepo se zahvaljuje vsem svojim blagim podpornikom in dobrotnikom, ki so ga to leto vljudno sprejemali in ga živili, in prosi, da bi mu tudi v novem letu prijazno odpirali vrata v hišo in šolo in mu privošili kak tečni kosček ali vsaj kaj drobtinic v njegovo torbo. Kakor do sedaj, si bo „Tovarš“ tudi za naprej prizadeval, da ne bo nikoli brez dobrega blaga za šolo, dom in sploh slovenstvo. Njegovi dosedanji mili, blagi prijatelji, gosp. profesor J. Marn, gosp. M. Močnik in drugi pisatelji in pevoslavniki so mu obljubili, da ga bodo tudi v prihodnje blagovoljno podpirali. Zagotovljena je „Tovaršu“ za to leto tudi „nova slovenska mašna pesem z napevom“, ki jo bo, kakor hitro bo mogel, prinesel svojim častitim naročnikom. Vsak lahko vidi, da ima „Tovarš“ dobro voljo, in da bi rad vedno več storil, kakor more; torej blagovolite ga podpirati v djanji in pisanji vsi narodni učitelji, vsi prijetli domačega šolstva in slovstva! — V novem šestem tečaju bo „Tovarš“ po zgledu drugih šolskih časnikov tudi pokazal imenik svojih naročnikov, da svet pozna šolske prijatelje. — Cena „Tovarševa“ bo tudi v novem letu navadna: za celo leto 2 gold. 50 kr., za pol leta pa 1 gold. 30 kr.

Vredništvo in založništvo.

Tudi od otrok se učitelj more učiti.

II.

Gotovo si že pri otrocih in tudi že pri odraslih zapazil, da vse radi posnemajo. Ali mar nisi zapazil, da otroci viditi vojake, da se v orožji vadijo, potem cele tedne te igre ponavljajo. Sokolce znajo otroci dobro igrati, posnemaje jih v govorjenji in obnašanji. Tù vidiš, kako otroci vse radi posnemajo. Kaj pa se učimo iz tega?

Ker otroci tako radi vse posnemajo, kar pri drugih ljudeh posebno pa pri odraslih vidijo, obnašajmo se tako, da bodo otroci lepe zglede pri nas vidili po pogovoru: „Beseda vabi, zgled pa miče“. Vse dobre lastnosti, katerih se morajo otroci privaditi, naj vidijo v lepem zgledu nad učnikom; lep zgled učnikov bo veliko dobrega storil.

Kakor smo v I. delu povedali, so otroci več ali manj odkritoserčni, brez zvijače in človeku radi zaupajo. Kaj se ima učenik učiti iz tega? To, da si ohrani pri otrocih zaupanje in da skerbí, da se te lepe lastnosti pri njih izobražujejo.

Če otroke pogledamo, vidimo po navadi, da niso nikdar brez posla, da imajo zmirom kaj opraviti. Kaj naj se učenik uči iz tega? Otroke naj navadi, da bodo svoj čas dobro obračali, naj jih vadi pridnosti in marljivosti. Ker nekteri bolj obdarovani otroci svoje naloge hitreje od drugih izdeljujejo, naj jim daje bolj zapletene naloge, ali naj jim prigovarja, da slabejim pomagajo.

Učenik večkrat žalostno vidi, kako težko je, stare vkoreninjene napčnosti in pregrehe izruvat, če so jih otroci z doma saboj prinesli, in namesto teh dobre vsaditi, ter vidi, koliko se mora boriti s takimi otroci, in da vendar le malo opravi. Učenik si bo vse prizadeval, da reši takega otroka, in ga pripelje zopet na pravo pot. Kaj pa se ima iz tega učiti, ko vidi, kako težko se je znebiti starih pregreh in navad. — Naj se prizadeva, da nedolžne otroke obvaruje, in naj verjame, da je lažje pregrehe se ogniti, kakor zastaranih pregreh se odvaditi, in da je za tega, ki greha nikdar ni poznal, veliko veliko boljše.

Zdi se ti, da se je ta ali uni otrok prevzel. Čudiš se, kako se je to zgodilo, ker poprej otrok ni bil takošen. Morda si otroka prevečkrat vpričo drugih hvalil, in zavoljo tega se je prevzel; njegovih napak mu nisi povedal, samo njegove dobre

lastnosti povzdigoval. Glej to te uči, da bodi previden, kedar hvališ, da ne hvališ njegovih talentov marveč le pridnost, in mu vselej, kedar ga pohvališ, poveš, česa mu še primanjkuje.

Pri drugem otroku pa zapaziš, da je pobitega serca, da nima veselja do učenja, da tudi tebi ni prijazen. Premisli, če ga nisi kterikrat preveč grajal, ali sam ga zasmehoval ali pripusčal, da so ga drugi zasmehovali; morebiti nisi nikdar čislal njegove pridnosti in marljivosti, ko z velikim trudom ni mogel kaj prida storiti. Vprihodnjič boš tedaj bolje pazil, da ne boš nikdar tako učencu serca podiral, sicer ti postane vnemaren, potuhnjen in hudoben, ter ne bo ljubil, marveč sovražil učenika.

Podajmo se sedaj v šolsko življenje in podučevanje, in premišljujmo, kaj tukaj otroci učé učenika!

Otroci ga učé, kako sme spraševati, in kako ne sme spraševati. Otroške vprašanja učenika naj bolj zmodré.

Učenik je ves vtruden, otroci pa nepazni; kar jim dopoveduje, se jih ne prijemlje. Nemara, da jim učenik razlaga, česar presega njih razum; ali pa naukov ni pametno razdelil; potem ko celo uro ž njimi števili, jih podučuje še v slovnici. Kaj uči učenika ta nepaznost pri učencih? Kaj družega, kakor da se ne sme muditi predolgo pri enem in tistem nauku in pa da se morajo nauki pametno preminjevati, da n. p. za številjenjem pride pisanje, to je, sploh po težkem nauku bolj lahki.

Včasih zapazi učenik, da se ta ali uni nauk nič kaj ne odseda; česar je mislil, da je že dognano, tega še ne znajo. — Kaj veljá, če ni učenik od začetka z naukom preveč hitel, ter ga ni temeljito razlagal, in kjer ni prave podlage, tam se tudi dalje ne more postaviti. Tedaj napredovaj počasi, pa temeljito.

Danes pa učenci kar nič ne pazijo. Popisuješ jim to reč, govoriš od nje, kakošna je, a otroci te kar nič ne poslušajo, raztreseni so, igrajo si in glasno šepetajo. — Nejevoljen postaneš, opominjaš, pa vse to malo zda. Potem jim rečeš, naj to pismeno izdeljujejo. Ali glej, kar so izdelali, je slabo, malovredno! — Poglej učenik samega sebe, ali nisi sam kriv pri tej reči! Kar si otrokom pravil, niso razumeli, tedaj jih ni zanimalo. Prevdarjaj drugikrat bolj na tanko stvar, katero otrokom dopoveduješ. Premisli ne le, kaj bodeš otrokom povedal, temuč tudi kako bodeš jim reč razjasnil; misli si, kako otroci to reč razumevajo; postavi se vsaj v mislih med otroke,

in govori jim tako, kakor otroci morejo razumeti in — znabiti da bodo raji poslušali in si več zapomnili.

V današnji nalogi je veliko pomankljivega. Kar učiš, ne razumejo; debelo te gledajo. Vedi, med tvojim današnjim in prejšnjim razlaganjem se nekaj pogrēša; morda nisi to na uno naslanjal in drugo iz prvega izpeljeval; torej te ne razumejo.

Otroci imajo radi podobe in povesti. — Poočituj svoj nauk! Pokaži otrokom reči, kakoršne so, ali pa v podobah. Nauke in svarila pripoveduj otrokom v lepih povestih.

Uni učenec dobre glave svojo nalogo veliko hitreje izdelava od drugih, potem pa začne druge motiti, jim nagajati, ali pa kaj čerka. — Naloga je bila njemu preveč lahka, izdelal jo je; sedaj pa nima kaj dela. Drugikrat mu dajaj bolj zapleteno ali večjo nalogo; pri številjenji naj vselej naredi poskušnjo; pri slovniških nalogah naj naredi še enkrat toliko stavkov, kakor drugi.

Jeziš se nad tem, da otroci tako gerdo pišejo, in da na lepo in snažno pisavo tako malo gledajo, sej si vendar prvo in drugo leto vse storil, kar je bilo moč, da si otrokom čerke pokazal in razkladal. — Morebiti je krivo to, da si prehitro prestopil iz lepopisja na hitropisje; otroci hitro pisaje čerke gerdo izdeljujejo, in to jim ostane v navadi. Tukaj glej, da se bodeš deržal zlate srednje poti; nikar se predolgo ne mudi pri samem prepisovanji s table ali sedaj iz tek, na katerih so predpisi, temuč vadi otroke, da bodo čerke tudi iz glave znali zapisovati, potem ne bo toliko razločka, kedar bodo začeli samostalno pisati. Nemara pa tudi, da otrokom preveč nalog daješ, in prinesenih ne pregleduješ; otroci se zanikernega pisanja kar na tihoma in nevedoma navadijo, in učenik se huduje in jezi, in stermi, kako otroci gerdo pišejo.

Pretečeni torek so le nekteri otroci svojo nalogo iz glave znali. — Ali nisi morebiti otrokom preveč naložil? ali so razumeli, kar si jim učiti priporočal?

„Dve ali tri strani ste brali, pa ne veste ničesar povedati, to ste vendar butasti otroci“. — Le počasi, dragi moj! otroci so brali prvo in drugo leto, in ti jih nisi nikdar prašal, ali razumejo, česar berejo, in sedaj pa hočeš, da ti tretje leto kar na enkrat vse vedo iz glave povedati. — Kaj se je tedaj čuditi, da otroci berejo in ne razumejo! — Kdo je tega kriv?!

Tako tedaj, dragi moj sobrat, sva naštevata nekaj reči,

kterih se učenik mora od otrok naučiti. Ali to še ni vse. „Človek se v svojem življenji nikdar ne izučí“, sva rekla v začetku, in bolj ko učenik sam sebe premišljuje in prevdarja, več se bo od svojih otrok naučil, zmirom si bo nabiral novihkušenj. — Nihče ni popolnoma, in naj boljši je tisti, kateri ima naj manj napak.

M. M.

SLOMŠEK,

pervi pedagog v novejših časih.

Slomšek škof.

Reči se tudi mora, da so njegovi pastirski listi veliko pripomogli našemu slovstvu. Pervič že lepša naše slovstvo njih lepo doveršena oblika, drugič so pa pisani popolnoma iz našega ljudstva in za njihove potrebe. V pastirskih listih je večkrat priporočal dobre knjige za ljudstvo in ga v nemal za šolo in omiko.

Tudi domače časopise, cerkvene in svetne, da so le delali za ljudsko omiko, je z veseljem podpiral in jim dopisoval. Posebno rad je imel duhovnike, kateri so pisali po takošnih časopisih za ljudsko omiko.

Da je pa cerkvene liste posebno čislal, razumé se samo po sebi. Prav vesel je bil, da je l. 1848. začela izhajati „Danica“ in nemški cerkveni list „Theologische Zeitschrift“, ko je ravno on nakanil izdajati cerkven list v svoji škofiji. L. 1849. je prišel še drugi nemški cerkveni list „Zeit und Ewigkeit“. Vsem trem je dopisoval; slovenske sestavke je podpisoval „Miroljub“ nemške pa „der Aufmerksame“. Prav ganljivo je slišati, kako je malo dni pred svojo smertjo pri duhovnih vajah dušnim pastirjem na serce govoril, kako potrebno je dan danes ljudstvo izobraževati, in da je njihova dolžnost zabranjevati malovrednim časnikom pot do soseske, zato pa razširjevati dobre liste, in zraven še prav resno pristavi: „Želim, da bi vsaka fara imela „Zgodnjo Danico“; ko bi duhovnik ali sicer kdo drugi v fari ne mogel imeti „Danice“, naj se na moje stroške naroči, in naj bo lastnina vseh“.

Prebravšemu življenje ranjkega Slomškega, kakor ga nam

popisuje g. Kosar, nam dvoje posebno živo pred oči stopa: 1. njegovo slavno, in 2. njegovo bogoljubno kersansko življenje. Iz bogoljubnega serca, kakor iz čistega vira je izvirala njegova nevtrudljiva vsestranska delavnost. Slomšek je bil velik mož; svet ga je visoko čislal in povzdignil, ali takošne slave in veljave, bi ne bil nikdar zaslužil, ko bi tudi ne bil pobožen kristijan, in v tem oziru zasluži še našega veliko večjega spoštovanja, in oboje skupaj nam dela njega tako častitljevega.

1. Slomšek je bil velik slavni mož; učeni svet in zlasti slovenski narod ga ne bo pozabil; slavil ga je že v življenji in ga še slavi, in njegova slava bo rastla, kolikor bolj se bo narod zavedal. Kakor sleherni možak, ki doseže veljavo in vpliv, je tudi on razumel svoj čas; ideje, ktere so ga pretresale, je dobro poznal; s svojim časom je delal in napredoval, žertovanja in truda se ni bal; popolnoma se je zavedal, kaj hoče in kako hoče. Veliko je doveršil in izpeljal, kar drugi pred njim niso mogli. To ga je slavilo pred svetom, in o njegovi smerti je potihnila tudi graja in natolcevanje iz nasprotnega tabora. Misel, ktera ga je navduševala, je bila plodna, ter je pognala globoke korenine, ktere se tudi z njegovo smertjo niso posušile, in kakor iz korenin starega drevesa mlade drevesa poganjajo, tako delajo v njegovem duhu njegovi spoštovavci in nasledniki. Ali slava in imenost vshaja od posebnih dušnih darov, od okolisčin, sploh od časa in veka, v katerem človek živi in dela. Če umnega in modrega njegovi verstniki ne razumejo, njegovega prizadevanja ne poznajo in podpirajo, prazen je njegov trud. Marsikteri si išče slave, pa je ne najde, in kdor jo po sili išče, dostikrat je ne vjame. — Ko tedaj govorimo od zaslug ranjkega Slomškega za narod, šolo in cerkev, se spodobi, da se spominjamo tudi njegovih sodelavcev, častitih gospodov, ki so mu z umom in djanskimi močmi pripomogli, da je mogel izpeljati tolikanj imenitnih in važnih reči.

Imenitne može slavimo, njih velikanski um občudujemo. Kaj pa ima človek od tega praznega občudovanja! Je li slehernemu mogoče, povzdigniti se do takošne časti. Ali ne zbudi to v človeku nekakošne obupljivosti in nezadovoljnosti? Tisto poslavljenje, ktero veljá človeškemu duhu, je toliko, da ne pagansko, ako je prazno kersanskih občutkov. Vse drugače pa je, kedar slavimo gorečega rodoljuba in dobrotnika narodovega, in bogoljubnega kristijana. In to troje je bilo nad ranjkim Slomše-

kom, in ravno to nam toliko blažuje njegov spomin. Težko je razsoditi, kedaj Slomšek zasluži večjo hvalo, ali kedar stermeči množici božjo besedo z vso cerkveno veljavo oznanuje, ali kedar med prostim narodom poje in moli, ali ta čas, kedar svetu razpošilja pastirske liste, ali, kedar piše navode za ljudske učitelje in sklada otroške pesmi. Pri vsem svojem delu Slomšek ni iskal ne hvale, ne slave. Listov, kateri so o njem pisali, ni jemal v roke; prej je bral list, kateri ga je grajal od unega, ki ga je hvalil. Kedar so ljudje hvalili njegove misijone, rekel je: „To hvalisanje nas bo pripravilo ob vse zasluženje“. Spolnovaje svoje dolžnosti bal se pa tudi ni graje in zaničevanja pred svetom. Trdno je stal l. 1848. za prestol in cesarstvo, in neprestrašeno je grajal nemškutarenje, ktero je začelo od l. 1860. vse meje prestopati. Svet ga je grajal in natolceval, ker ni poznal čistega vira, iz kterega je izviralo vse njegovo prizadevanje, ker ni umel njegove prislovice: „Vse v čast božjo in v žveličanje neumerjočih duš“. Če to resno premislimo, najdemo pa ključ do skrivnosti, zakaj je Slomšek toliko mogel storiti, da skoraj ni mogoče verjeti, ko bi se to ne bilo godilo v našem času, pred našimi očmi. Bil je v Bogu pokojni pripravno orodje v božjih rokah, po katerem je Bog ubogemu človeštvu milost skazoval. Blagor njemu, da je to svojo nalogo tako dobro umel in zvesto in nevtrudeno delal. Blagor pa tudi vsem, ki so blagemu možu pri teh delih s svetom in dari pripomogli. Da je bil Slomšek res ponižen, in ni nikoli visoko od sebe mislil, zadosti očitno pové, kar je bilo med slovenskimi pisatelji sploh znano, da on vse prerad odjenjuje od svojega mnjenja, in raji drugim priterjuje. Kako redko je to v literarnem svetu, kolikrat se zbadajo in pikajo za malenkosti — kako občutljivi so ljudje te baže. Ponižnosti pa ni nikdar prodajal; nič posebnega se nad njem ni vidilo, marveč nosil je to čednost v sercu, in njegovo življenje jo je razodevalo. Domá ni potreboval postrežbe, le pred svetom si je dal streči; bil pa je on zmirom pripravljen drugim streči. Ker je imel svoje slabosti, kakor vsaki človek, in je bil nagle jeze, bal se je vselej kaznovati, kedar je bil sam osebno razžaljen, tako da so ga mogli v tej reči opominjati njegove dolžnosti; in kdor ga je osebno razžalil, je bil gotov njegove posebne milosti.

Iz tega malega lahko sklepamo, da je bil v Bogu pokojni slaven možak, in kar je še več vredno, bogoljuben kristijan.

Slomšeka, svojega prvega pisatelja, Slovenec ne bo nikdar pozabil; bogoljubnega kristijana in za božjo čast gorečega škofa bodo tudi inostranski narodi slavili in častili in njegovo ime spoštljivo imenovali, kajti „spomin pravičnega ostane vekomaj“.

M. Močnik.

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XLVII.

U. Jugoslovanom se prištevajo — razun Slovencev, Hrovatov in Serbov — tudi Bulgari. I njihovo ime se piše mnogotero. Tu se bere *Bulgar*, tam *Bolgar*, tu in tam celo *Bugar*; in ravno tako se glasi prilog zdaj *bulgarski*, zdaj *bolgarski*, časi tudi *bugarski*.

T. „Bulgari, tuj narod, so med Sloveni se naselivši sčasoma se njih navad in jezika navzeli, ter ga z drugimi sosedi mnogo premenili“ — sem pisal pred nekaj leti, in takrat sem djal, da imenovanje „bulgarski“ je tuje, ni domače, ni slovensko.

U. Kaj le pomeni, in kako ga razlagajo?

T. Spet nama mora biti vodnik — Šafařík. Ta bistri starinar v zgodovini in v jezikih našteje razne oblike tega imena, ki so brati v starih knjigah (*Bulgar*, *Burgar*, *Borgar*, *Wurgar*, *Vulgar*, *Bular*, *Bilir* i. t. d.), ter pové, kako so menili eni, da se vjema ime a) z *bolgar* — *boljar*, *boljarin* — *bojarin* (*boljarji* — *proceres*); ali b) *Wolga* (*bolgar-wolgar*), — bodisi da so ga dobili oni po reki ali reka (st. *Βουλγα*) po njih (pravilno bi se glasilo *Wolžanin* mn. št. *Wolžane*); ali c) — kakor sam misli — da je tuje (sarmatsko) iz *Bul* in *gari* (*gir* — *guri* — *gauri* t. j. zemlja, kraj cf. *Hungari*).

U. Kako mi je toraj pisati, kaj mi svetuješ?

T. Staroslovenska oblika je *Bl'garin'*, ruska *Bolgar*, serbska *Bugar*; kdor če posnemati Ruse, piše *Bolgar* — *bolgarski*, kar se po navadni prestavi glasnikov (pr. stsl. *bl'ha* nsl. *bolha*) tudi v sedanji slovensčini skazati dá. Kdor se če bližati Serbom ili Hrovatom, piše pa *Bugar* — *bugarski*. Sami rabijo v novejših knjigah cirilski pisanih „*bl'garski* in *būlgarski*“. Jest vendar pišem naj raji *Bulgar* — *bulgarski*, in sicer iz

naslednjih vzrokov: 1) V tej obliki se bere v starih olikanih jezikih (gr. *Βουλγαρία* — *βούλγαρος*, lat. Bulgar — rus); 2) v novih tujih vzobraženih (franc., nemšk. i. t. d.); celo 3) v domačih (p. česk. Bulhař, slovašk. Bulhar); 4) stsl. jer' je tudi po Miklosiču v glasu kratek *ŭ*, in menjava glasniška navadna; in 5) izpeljava po Šafaříku iz Bul- (ne Bu- ali Bol-) in gar — gari.

XLVIII.

U. Po jeziku so Jugoslovani še Rusi, vsaj Rusini.

T. Ali meniš, da se Rus pa Rusin po slovanski loči?

U. Se ve da; Rusin je Ruten (Ruthen), ali — kakor velijo nekteri zdaj — Malorus, mali Rus, ki se loči od Velikorusa, vélikega Rusa tudi v govorjenji in celo v pisanji. Po vzhodnji Galiciji in severovzhodnjem Ogerskem mu pravijo tudi Rusnjak.

T. Da se ta premožni, premnožni in preširni narod razlikuje v besedi in pisavi, ni čudo; ali Rusin je staroslov. oblika, nsl. Rus, in kakor ne praviš po imenu Bulgarin — bulgarinski, Serbin — serbinski, Slovénin — slovéninski, ampak bulgarski, serbski, slovénski, tako se lika po slovnici pravilno tudi Rusin — ruski, ne pa rusinski. Rusin — rusinski, Ruten — rutenski je tuje olikovanje (vid. Schmalzer. Zeitschr. I, 4).

U. Slovenci pišemo ruski pa rusovski, kakor sva že govorila (Jezičn. I, 13.), namesti ruski ali celo ruš'skyj in ruškyj, kar se nahaja v serbskih, pa tudi v staroslovenskih spominkih, vzlasti iz 13. veka. Vendar, ako se ne motim, sem vidil že v marsikterih bukvah obliko Ros, Rosija, rosijski. Kaj mi je misliti o tej pisavi?

T. Po sedanjem Rusovskem so bivali od nekdanji mnogi slovanski in neslovanski narodi z različnimi imeni. V 9. stoletji so prišli Normani iz Skandinavije, Varjazi in Rusi. Varjazi (Waräger) blezo pomeni po latinsk. foederati (Heergenossen), in je bilo neki bolj splošnje ime. Imenovanje posebnega rodu ali plemena je bilo Rus, ktero se bere v raznih oblikah (gr. *Ῥως*, *Ῥωσία*, lat. Rhos, Ruzi, Ruzzia, Ruscia, Russia, Rutheni, Ruthenia, nem. Russen, Reussen, Russland, madj. Orosz, tatar. turšk. Urus i. t. d.). Le ti so spravili v svojo oblast posamesne ljudstva ondotnih dežel, ter jim dali

svoje imé. Kaj prav za prav poméni, ne vém. Eni pravijo, da je Rus — Ros iz rodhsi (remiges) in Rodhslagen, Ross-lagen t. j. Küste oder Land der Ruderer; večidel ga posnemajo po družinskem ali rodovinskem primku Rus — Ros (Rurik) ali po vlastnem vojvodu. V staroslovenskih listnicah od 11. do 16. veka je brati le Rusin, Rus' (t. j. Rusija, Rusovsko, Russland), rus'skij (ruski, rusovski, russisch), in Miklosič ima v slovarju svojem: Rusin' russus gr. ῥωσς, rusija, rusk' (cf. rus' flavus nsl. rubellus rōthlich lat. russus it. rosso etc.).

U. Kakor se kaže, je oblika Ros zlasti gerška in morebiti iz gerškega povzeta?

T. »Qui se id est gentem suam Rhos vocari dicebant — sagt der Annalista Bertin.; daraus folgt, dass sie die Russen sich selbst ebenso genannt haben . . . Uebrigens muss man wohl bemerken, dass in allen slawischen Schriften bis ins XVI. Jahrhundert Rus, Rusi, rus'skij u. s. w. niemals Rossijanin, Rossijane, rossijskij geschrieben steht; diese letztere Form ist erst durch die griechischen Verbesserer der russischen Kirchenschriften ins Russische gekommen, da die Griechen Ρωσς schreiben« (II, 27.) in »die Form Rossjanin, Rossia ist erst durch griechische Revisoren der russischen Kirchenbücher aus den byzantinischen Jahrbüchern in slawische Bücher eingeschwärzt worden (Slaw. Alterth. II, 28.)«. — Temu nasproti so vendarle sedanji čas Rusi sami zeló jeli pisariti Ross in Rossija in rossijskij, in Poljaki, njihovi sosedje, so hotli celo razloček delati med Ros in Rus, rosijskij in ruskij tako, da bi jim uno pomenilo Velikorusa, véliko Rusijo (Grossrussland), to pa Malorusa, malo Rusijo (Kleinerussland), toda — brez vzroka (pr. Schmalzer in Narod. list. česk.).

P a š n i k.

Ne da bi vedili, starši večkrat svoje otroke spridijo. S svojimi otroci se hočejo ponašati; v družinah otroci ne smejo biti to, kar so, temveč pokazati se morajo ko možje; očetu in materi se dobro zdi, če njih mali prav učeno blebetajo; obe-tajè, žugajè in obdarovajè jih priganjajo k učenju; nevoljni so, in jih svaré, če ne gre tako hitro naprej; lahkomišljeni in hudobni se malo menijo za to; le razgrajajo in razsajajo; njih lenobo ne premaga nobeno svarjenje, in zrastejo čversti korenjaki; dobri in vbogljivi otroci porabljujejo vse svoje nedozorele moči, da bi staršem vstregli, zaostajajo v rasti, postanejo otožni in zamišljeni; v naj boljših letih se vlačijo kakor senca, in umer-

jejo prezgodaj v žalost svojih staršev; ali pa so slabi, bolehní možje.

V tej reči se pregreše tudi nekteri učeníki, kteri s mladostjo ravnajo, kakor jim vелеva njih čmernost; jih zmerjajo, če se le ganejo, ter hočejo, mladost k sebi povzdigovati; nočejo pa se k nji poniževati. Takošni ljudje pozabijo, da so bili tudi nekđaj otroci in kakošni so bili tačas. Skušnja večkrat uči, da so se ljudje, kteri so bili v mladosti zeló zanemarjeni, vendar le izobrazili, da so bili do pozne starosti terdni in delavni. Peter Ramus še ni znal v svojem desetem letu pisati, vendar je bil naj večji modroslovec v svojem času; tisti pa, ki so v svoji prvi mladosti že učeni postali, onemagali so v naj boljših letih; za kratek čas jih je svet občudoval; koristilo pa to ni nikomur kaj prida.

Dolgo časa je mladost rastla v sirovosti in nevednosti; dan se naredí, in kar na enkrat se morajo čudeža prikazati, vsak prenarjavец je hotel pokazati svojo učenost, sad svojega truda; nad otroci so pa skušali svojo učenost, in marsikteri otrok je zgubil tako svoje perve leta. Pa naj že bo. Iz enega zlega svet sili v družega. Ali dan danes bi nas pa že vendar skušnje morale prepričati tega, kar radoljubni možje in učeni zdravniki govoré v prid otroške starosti.

To v kratkem povzamemo. Naj prvo se mora telo vterditi; duša naj zadobiva zapopadkov in resnic; serce se mora zaberniti in otrok pripraviti, da vnanje reči prav razumeva, in da to v njem zbuja dobre čutila. Tedaj ko sedmo leto mine, naj otrok piše in bere; to, kar je s svojimi počutki dobil, naj pomnožuje s branjem in pisanjem; v dvanajstem letu naj se uči jezikov, in potem, ko se telo vterdi, pa vednost in znanost. Takošno ravnanje je primerjeno človeški naravi, in človek pride do tiste stopnje, kamor ga je namenil njegov stvarnik.

Iz dnevnika nekega starega učitelja.

1. aprila. Nauk, zgled in privada so tri luči, ki svetijo pri izreji. Prepričal pa sem se, da je med temi tremi zgled naj imenitnejše svetilo, brez kterega druga dva popolnoma tamnita.

2. aprila. Danes me je navdajala neka posebna misel. Prav živo sem imel pred očmi vse svoje učence iz prvih časov

svojega učiteljskega življenja in do sedaj. Vidil sem, da je mnogo teh že prav poštenih možev; mnogo mnogo pa jih je prišlo na krive pota, po katerih tavajo sebi in človeštvu na škodo. To me je nagnilo, da bodem od sedaj za naprej bolj odgojeval, kakor pa podučeval, ali vsaj podučeval ne bom nikoli, da bi ne mislil, kako bi se mladina bolje gojila za življenje, ki jo pozneje čaka.

3. *aprila*. Učitelj, ki je tudi cerkveni pevec in organist, naj nikar ne pozabi, kar piše sv. Bernard o cerkvenem petji. On pravi: „Vse, kar se glasi v cerkvi, mora učiti ponižnost, priporočevati ljubezen, vedriti um, boljšati нравnost, živiti pobožnost, križati hudobijo, berzdati počutke in povzdigovati duha. Petje naj bo resno in milo, da ne oživlja spačenega poželenja, pa tudi da ni sirovo; naj bo prijetno, in ne lahkomisljeno, mično za uho, pa tudi za serce vbrano. S petjem naj se odganja čmernost in gasí jeza; ž njim naj se kažejo čerke, in tudi duh naj se nikar ne prezira. Kdor pri petji ne vbira serca z Bogom, zgubi vso pevsko moč. Če glasi bolj na to merijo, da se začasno prijetno v serce silijo, kakor pa resnico izrazujejo in v dušo vtiskajo, je znamenje, da je tako petje brez pomena in škodljivo“.

4. *aprila*. Podučevanje mora izhajati iz znotranjega prepričanja. Skusil sem, da mora učitelj iz globočine svojega serca podučevati, če hoče, da njegov nauk obrodi lepega sadja.

5. *aprila*. Tudi jaz sem bil nekdam tak, da mi je vsaka nova reč v šoli merzela, in da sem bil vedno nejevoljen, ko sem v šolskih knjigah zapazil nove imena za to in uno reč; toda sedaj o tej reči drugače mislim. Kedar pridem do kaj takega, kar mi je bilo do sedaj še neznano, tako dolgo premišlujem in primerjam z drugo znano rečjo, da pridem do vzroka, zakaj je tako bolje, kakor tako. Tudi prašati se ne sramujem, sej se človek nikoli ne izučí, dokler živi.

Novice.

Iz Celovca. S prihodnjim letom nastopi družba sv. Mohorja sedmo leto svoje delavnosti po sedanji osnovi, zato vabi vse častite Slovence in Slovenke brez razločka stanú in starosti k prav obilnemu pristopu. Kakor doslej skozi šest let, ostane jej tudi vprihodnje prva skerb, da vstreže vsem družnikom, katerih je štela letos že 2719, s prav zanimivim podučnim in kratkočasnim berilom. Letnina iznaša

1 gold., dosmertnina (plača za vse žive dni) pa 15 gold. av. v. Oglašajo pa naj se g. g. družniki, kjerkoli je to le mogoče, po čast. dekanijskih predstojnikih, po katerih bodo mesca julija prihodnjega leta tudi prejeli družbine bukve; drugi pa pod družbinim naslovom naravnost v Celovcu.

(„Priatelj.“)

Iz Maribora. (Poziv pomagati k stavbi spominka v čast pokojnemu knezu in vladiku lavantinskemu Antonu Martinu Slomšeku). Slovenci! Nazoči poziv terka na vaše rodoljubno srce in vas budi k slavnemu činu srajnega domoljuba. Komaj so knez in vladika Anton Martin Slomšek v Gospodu zaspali, so enoglasno vsi slovenski časniki željo in tirjatvo izrekli, da je dolžnost slovenskega národa, možu takó plemenitega značaja, rodoljuba tolikih zaslug in škofu takó visokih čednost dostojin spominek postaviti. Duhovski spominek so jim postavile slovenske čitavnice v navdušenih besedah in posamni rodoljubi v knjigah, pesmih in slikah; ali javen spominek se še den denešnji pogreša, kateri bi nam vtelesil Slomšekove čednosti in zasluge. Vsi izobraženi národi nekdanji kakor sedANJI so postavili javne in dragocene spominke možem, kateri so bili národa svojega dika in ponos; za njimi ne sme nikakor zaostati slovenska omika. Slomšek so bili juternja zvezda na obnebji slovenskem, ko je še nočna tema pokrivala spijočo našo národnost; kakor juternja zarja so razsvetljevali slovensko mladost, da bi se zbudila in spoznala dolžnost do roda svojega; kakor solnce poldnevno so ogrevali naše serca za pobožno rodoljubje in zorili s svojo gorkoto mnogoverstne sadove narodne prosvete; in njih smert — ali ni bila večerni zvezdi podobna, ki je na kviško dvigala upanje naše in nas navdušila na njih grobu k prisegi stanovitnosti v delovanji za blagor národa? — Vse svoje dušne in telesne moči so tebi posvetili, mili narod slovenski! Tebi so bile posvečene vse njih misli, tebi vsak udarec njih očetovskega srca. Tebi je služilo njih peró nebeško, tebi je govorila njih beseda apostolska. Tebi so žertvovali truda polne dneve in noči, tebi vse svoje premoženje, tebi svoj mir in svoje dobro ime. Iz ljubezni do tebe so molčé do dna izpili naj britkejši kelih obrekovanja in krivega dolženja. Kakor skala nepremakljivi so stali tvojim sovražnikom v bran in mirno sprejemali britke udarce, tebi namenjene. Neutrujena delavnost za tvoj blagor jim je izkopala grob prerani; ali zadovoljni so stopili vanj, ker zvesti so bili; da so tebe ljubili čisto in stanovitno do konca. Národ slovenski! ktera žertva ti bo prevelika, da vredno proslavljaš dobrotnika tolikega, da javno in sjajno pokažeš svojo hvaležnost in razsvetljeno omiko? — Odbor v ta namen sestavljen iz poročnikov visoke časti vrednega konzistorija labodske biškupije in mariborske čitavnice, ktere ud so bili, ktere zbore so tolikokrat s svojo pričujočnostjo in besedo razveselili, vabi s tim vse Slovence, naj pripomorejo, da se postavi vladiku Slomšeku javen in krasen spominek v mariborskem mestu, kamor so v blagor Slovencev sedež lavantinskega škofijstva prenesli in kjer njih košice počivajo. Zatorej prosi odbor za milodare po vseh krajih, kodarkoli se govori slovenski jezik in se ljubi in spoštuje spomin Slomšekov, ter k žertveniku domoljuba vse Slovence kliče. Slovenci! v gostih vrstah obstopite tedaj žertvenik hva-

ležnega domoljubja. Pokladaj vsak, kolikor zamore in kakor ga rodoljubno serce nagiba. Veča ko bo vaša radodarnost, sjajniši bo spominek Slomškov. Pristopite naj poprej vi duhovniki; vam so spisali „hrano evangelijsko in apostoljsko“; — nasledujte učitelji; vam je „Blaže in Nežica“ potokáz pravega slovenskega šolstva; — ne zao-stajajte očetje in matere slovenske, ki krušnico Slomškovih „drobtin“ zavživate; — pridruži se mladost slovenska, ki ti Slomšek „pot deviškega življenja“ kažejo; — pa tudi vi otroci pritecite, ki vas Slomškov „angel molitve“ vodi. Pristopimo brez razločka, vsi in po-kažimo svetu, da Slomškovke misli so naše misli, njegove načela naše načela; da njegov značaj in njegov duh ostane Slovincem potokazna zvezda za vse čase. Pokažimo svetu, da smo vredni in sposobni, da ka-kor narod živimo, kakor narod se čutimo in kakor narod v kolo ravnoprav-nih narodov stopimo. Živila na veke slava in spomin Slomškov! *)

— Nov tolmač „enakopravnosti“ med nemškimi omikonsoci je prišel na dan v nemškem (?) Mariboru. V mestnem zboru so se po-svetovali, bi se le učil slovenski jezik na novi dekliski šoli. Kar vstane slavni gospod, ter med drugimi učenimi besedami, s kterimi dokazuje, da je slovenski jezik čisto nepotreben na slovenski zemlji, izreče slavno hipotezo: „Ravnopravnost jezikov je v tem, da se slovenskim otrokom ponuja prilika, kako naučiti se nemškega jezika“. Se vé da, potem ko bo Slovenec zatajil svoj rod, bote vsikdar tako velikoserčni in močnodušni, da ga sprejmeté med svoj narod! Vi, ki se toliko trudite, da bi izpeljali enakopravnost v mnogojezični Avstriji, tukaj, tukaj le se učite!! — Pri ravno temu zboru so odvergli tudi čitavnično povabilo, da bi se namreč mesto vdeleževalo pri Slomškovem spominku. O tem predlogu so prestopili kar na ravnost na dnevni red. No! takošno postopanje je vsaj dosledno! „Kaj nas briga vaš slovenski škup. Že v življenji nam je presedala njegova slovenščina, kaj, — sedaj pa bomo mertvemu še spominek sta-vili. Naj bi bil tako ravnal, kakor smo mi hoteli, bi že dobil spomi-nek!“ Čuda golemu, da slavni mestni možje ne vedo, da ima Slomšek že tak spomin pri Slovencih in Nemcih, da se ne bo nikdar zdrobil, in ne bo strohnel, dokler se bo pravica, resnica in poštenje na tem svetu spoštovalo, in dokler se bodo priznavale zasluge slavnih mož za prestol, dom in narod.

Neceljan.

Iz Černomlja. „Kjer sta dva ali kjer so trije zbrani v mojem imenu, tam sem jaz v sredi med njimi“. Mat. 18. 20. Ker se zdaj sv. leto obhaja, se je tudi naša šolska mladina po opravljeni sv. spovedi 17 t. m. v šolskem poslopji zbrala in šla v lepem redu v domačo cer-kev. Kar jih je bilo za sv. obhajilo namenjenih, so bili obhajani med sv. mašo, pri kteri so otroci prav ganljivo peli, in potem smo se po-dali k bližnji cerkvi v Vojnovas. Med potjo sta za vsakim dvajsetim parom po dva učenca sv. rožnivenec na glas molila, in drugi so od-govarjali. Ko smo tako paroma pomikaje se prišli v cerkev, so g. rav-natelj pred veliki altar pokleknili in iz bukvic: Molitve pri obiskovanji

*) Tudi „Tovaršev“ vredništvo bode veselo nabiralo in razglaševalo da-rove za spominek v čast preslavnega moža — ob enem prvega slovenskega pedagoga in dobrotnika narodnih šol.

cerkva molili; po odmoljenih litanijah od vseh Svetnikov so otroci zapeli Matere božje pesem: „O Devica bod češena!“ Vernivši se nazaj so zopet sv. rožnivenec molili in po dokončani poti proti domu se podali. Popoldne ob eni smo se zopet zbrali in v drugič obiskali cerkev M. b. v Vojnivasi, kjer so g. ravnatelj po opravljenih molitvah litanije M. b. peli, katerim so otroci pevaje odgovarjali. Nazaj gredé se je molilo kakor zjutraj zopet na glas.

Vreme nam je bilo prav vgodno; Bog daj, da bi bila tudi naša molitev Bogu vgodna in obrodila dobri sad pri mladini! *** —

Iz Ljubljane. Presvitli cesar so poglavarja barona Šlojsnika s priznanjem njegove zveste službe prestavili v pokojni stan, in na njegovo mesto je prišel baron Eduard B a h.

— V nedeljo 19. preteč. m. se je odperla nova bolnišnica za otroke, kateri je presvitla cesarica Elizabeta zavetnica. Bog daj lepi napravi veliko srečo!

— Presvitli cesar so gospó mater ljubljanskega uršulinskega samostana preč. Jovano bar. Cirhajmovo poslavlili z redom zlatega križa s krono za večletne posebne zasluge.

— Kakor prejšnje dve leti, je pobral tudi letos iz „Tovarša“ svoje mične in podučne „pomenke o slovanskem pisanji“ marljivi **Jezičnik** III. leta, kateri se dobiva v prav lični knjižici pri pisatelju po 50, pri bukvarjih pa po 60 kr. Vstregel bo mislimo zlasti z razlaganjem našega občnega imena in imen posebnih slovanskih rodov. Priporočamo ga torej ne le vsem pridnim učiteljem, temuč tudi šolski mladosti v srednjih šolah, ki se učé jezikoslovja in vsem, ki jim je pri sercu slovenščina na terdni in gotovi podlagi, česar nam je porok učeni pisavec omenjenih vabivnih pomenkov. Dobi se še tudi mnogo zvezkov lanskega „Jezičnika“.

— Mnogokrat ste že g. g. učitelji popraševali, če se še kaj dobiva Riharjevih „Pred Bogom“ razun teh, kar jih je že v Potočnikovih bukvicah natisnjenih. Zatorej sem se namenil več „Pred Bogom“ skupaj na svitlo dati. Prišel je že en zvezek na dan iz skupščine nenatisnjenih napevov. Obsega 8 mašnih napevov, 1 adventuo, 2 božični, 1 od sv. obhajila, 1 pri blagoslovu, ktera se tudi lahko poje namestu „Tantum ergo“. Od 8 t. m. dalje se dobiva ta zvezek pri Riharjevi sestri v semenišču, in tudi pri g. Leop. Kremžarji na Starem tergu v Ljubljani. G. R. m.

— Tudi je v Milic-evi tiskarnici prišel na svitlo in je na prodaj: **„Palček“**. Koledar za leto 1866. Dal A. Praprotnik. Ta lični žepni koledarček ima vse, kar je treba pratiki, potem pa še 1) kaj imena pomenijo, 2) bisago narodnih stvari in 3) mali kruhek ženinom in nevestam. Vsakemu mescu je pridjan tudi Vodnikov napis. Pervikrat gre po svetu koledvat naglo oblečeni koledar „Palček“, ki pravi:

„To veste de v žepu
Naj raji tičim,
Da rad veseljujem
In muhe lovim“.

Mi pa mu naročamo:

Če letos boš dobro
Po svetu sprejet,
Pa pridi povedat,
Boš drugo šel spet!

Mili darovi.

Nek blag domoljub in priserčni prijatelj šolske mladine z Gorenskega je družbi verlih gospé in gospodičin, ki v čitavnici delajo obleko ubogim otrokom, podaril 20 gold. z namenom, naj se s tem denarjem napravi obleka ubogim učencem v Šentjakopski mestni glavni šoli v Ljubljani. — Ravno za ta namen je darovala tudi neka blaga gospa v Ljubljani 5 gold. — Bog poverni!

Premembe v učiteljskem stanu.

V Iavantinski škofiji. Prestavljeni in postavljeni so g. g.: Jožef Četina, podučitelj v Soštanji, za poterj. učitelja v Slivnico, — Janez Rajh, zač. učitelj v Saboti, za prvega podučitelja v Oromuž, — Matij Terstenjak, podučitelj pri sv. Marjeti pri Pesnici, za zač. učitelja v Saboto, — Anton Vojsk, zač. učitelj v Runču, za podučitelja v Središče, — Gašpar Lešnik, podučitelj v Kapeli, k sv. Marjeti pri Pesnici, — Jožef Vračič, podučitelj v Rogacu, za poterj. učitelja v Gomilsko, — Janez Krajnc, mlajši, pripravnik, za zač. pomočnika v glavno in realno šolo v Celje, — Janez Kristl, podučitelj v Serdišču, na Zaverče, — Melhijor Pugel, podučitelj pri sv. Rupertu, v Šmarije, — Janez Ornik, podučitelj pri slovenski fari v Mariboru, v Lembah, — Valentin Stolcer, za podučitelja v Ribnico, — Jožef Gaber, podučitelj v Šmariji, za zač. učitelja k sv. Rupertu, — Peter Kovačič, zač. učitelj v Trebovlji, k sv. Trojici na Goričkem, — Valentin Motalin od sv. Trojice na Goričkem k sv. Jakopu na Goričkem, — Andrej Močnik, podučitelj pri sv. Trojici v Halozah, v Kapele, — Sebastijan Kreger, podučitelj v Ulimiji, k sv. Trojici v Haloze, — France Velec, podučitelj v Serdišču, v Ulimije, — Jakop Vudna, zač. učitelj v Slivnici, za podučitelja v Šostajn, — Jakop Lopan, podučitelj v Planini, v Laško (Tüffer), — Janez Jurko iz Ribnice v Planino, — Jožef Delakorde, podučitelj v Gomilskem, v Rogatec, — Jožef Poljanec, podučitelj pri sv. Jakopu na Goričkem, v Svičino, — Karol Zorko, podučitelj pri sv. Jurji na Goričkem, k sv. Benediktu na Goričkem, — Jožef Družovč, podučitelj pri sv. Benediktu na Goričkem, k sv. Jurju pri Svičini, — Matija Zorman, podučitelj v Svičini k sv. Jurju na Šavnici, — Juri Vavpotič, podučitelj pri Veliki nedelji, k sv. Vidu pri Ptujem, — Anton Vidovič od sv. Vida pri Ptujem, k Veliki nedelji, — Janez Stopar, podučitelj pri sv. Jurji na Šavnici, k sv. Petru pri Radgoni, — Janez Novak, podučitelj v Ločah, v Šmarten, — France Hernauss, podučitelj v Slovenjem gradu, v Loče, — Janez Raner, podučitelj v Šmartnem, v Slovenski gradec v glavno šolo.

V ljubljanski škofiji. Prestavljeni in postavljeni so g. g.: Janez Turek, učitelj v Zagorji k sv. Petru pri Novem mestu, — Andrej Legat, zač. učitelj v Vremu, v Zagorje, — Janez Zakrajšek, podučitelj v Ternovem, za zač. učitelja v Vrem, Avgust Praprotnik, poterj. pripravnik, za podučitelja v Ternovo, — Matej Kuček, zač. učitelj na Unci, v Račje na Dolensko, — Alojzi Kušar, poterj. pripravnik, za zač. učitelja na Unco.

Listnica. G. J. G. v Č. Sostavek, ki Vam gre na smeh, je spisal nekdo, ki se z Vami, kedar hočete, poskusi v starem ali kateremkoli novem slovenskem jeziku. Brez zamere!

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.